
Photo: Fairtrade Max Havelaar

Riska novērtējums un riska mazināšanas pasākumi

FAIRTRADE

Līdzfinansē Eiropas Savienība

Attiecas uz mikro, mazajiem, vidējiem un lielajiem tirgus dalībniekiem

Pēdējoreiz aktualizēts: 2026. gada 15. septembrī

Pienācīgas pārbaudes sastāvdaļas

Eiropas Savienības Regula par neatmežojošiem produktiem (Regula (ES) 2023/1115) nosaka stingras pienācīgas pārbaudes prasības tirgus dalībniekiem, kas ES tirgū laiž vai eksportē konkrētas pirmpreces.

Galvenie elementi, cita starpā:

- informācijas vākšana (EUDR 9. pants): tostarp precīzi ģeolokācijas dati par katru attiecīgo zemes gabalu;
- Riska novērtējums (EUDR 10. pants): novērtē iespējamību, ka izstrādājumi nākuši no zemes, kas tikusi pakļauta atmežošanai vai meža degradācijai pēc 2020. gada 31. decembra, un/vai ir nelikumīgi ražoti standarta vai augsta riska valstīs.
- riska mazināšana (EUDR 11. pants): nepieciešama, ja riska novērtējumā nav atklāts, ka riska nav vai ir nenozīmīgs risks attiecībā uz neatbilstību.

Tādējādi riska novērtējums un riska mazināšana ir būtiskākās pienācīgas pārbaudes sastāvdaļas saskaņā ar ES Atmežošanas regulu. Uzņēmumiem, kas ES tirgū laiž vai eksportē attiecīgās pirmpreces no standarta un augsta riska valstīm saskaņā ar ES salīdzinošās novērtēšanas sistēmu, ir jāveic riska novērtējums un jāmazina konstatētie riski (EUDR 13. panta 1. punkts).

Šajās vadlīnijās sniegts praktisks Regulas kopsavilkums un norādes uzņēmumiem, kā strukturēt savus riska novērtēšanas procesus un īstenot efektīvus riska mazināšanas pasākumus.

1 Riska novērtējums

Riska novērtējums ir viens no galvenajiem pienākumiem, ko ES Atmežošanas regula nosaka tirgus dalībniekiem, kas ES tirgū laiž vai eksportē attiecīgās pirmpreces no standarta vai augsta riska valstīm. Tas ir daļa no 10. pantā paredzētās pienācīgas pārbaudes sistēmas, kas nosaka tirgus dalībniekiem pienākumu pārbaudīt un analizēt informāciju, kas savākta saskaņā ar 9. pantu, lai noteiktu, vai riska nav vai tas ir nenozīmīgs.

Riska novērtējumā jāņem vērā visi 10. panta 2. punkta a) līdz n) apakšpunktā uzskaitītie kritēriji. Lai gan Regulā skaidri definēti šie kritēriji, noteikta metodoloģija tam, kā novērtējums būtu veicams, nav paredzēta. Tā vietā tirgus dalībniekiem savs novērtējums ir jābalsta uz uzticamu un pārbaudāmu dokumentāciju. Tāda var ietvert, piemēram, oficiālus valsts iestāžu dokumentus, līgumus, tiesas nolēmumus, ietekmes novērtējumus un revīzijas. Likumības novērtēšanā apkopoto informāciju var izmantot arī riska novērtēšanas nolūkiem.

Tirgus dalībniekiem jānodrošina, ka šāda dokumentācija ir ticama un pārbaudāma. Turklāt tiem jāspēj skaidri parādīt:

- kā ievāktā informācija tika pārbaudīta atbilstoši EUDR riska novērtēšanas kritērijiem; un
- kā tika noteikts galīgais riska līmenis (piemēram, nenozīmīgs risks vai risks, kas nav nenozīmīgs).

Vienkāršota pienācīga pārbaude – atbrīvojums (EUDR 13. panta 1. punkts) no riska novērtējuma un riska mazināšanas, ja:

- visas attiecīgās pirmpreces nāk tikai no zema riska valstīm/reģioniem;
- nenozīmīgs piegādes ķēdes sarežģītības risks, EUDR apiešanas risks un piejaukšanas risks.

Ja visi nosacījumi ir izpildīti:

- nav jāveic pilnīgs riska novērtējums (EUDR 10. pants)
- nav jāveic riska mazināšanas pasākumi (EUDR 11. pants)
- tomēr joprojām ir spēkā pamata pienācīgas pārbaudes pienākumi (dati, PPP, izsekojamība).

Fairtrade standarti un EUDR riska novērtēšanas kritēriji

Tabulā ir izceltas jomas, kurās Fairtrade standarti daļēji apskata ar EUDR 2. panta 40. punkta a) līdz h) apakšpunktos norādītajiem riska novērtēšanas aspektiem saistītos jautājumus. Šīs atsauces neapstiprina EUDR paredzēto atbilstību konkrētām valsts tiesību aktu prasībām.

Riska novērtējums – 10. panta 2. punkts	Atbilstošais Fairtrade standarts	Citi atsauces avoti
a) riska kategorija saskaņā ar ES salīdzinošo novērtēšanu	Nav	• ES salīdzinošā novērtēšana
b) mežu esamība	• SPO standarta 3.1.1., 3.2.31., 3.2.32. punkts • Kafijas standarta 3.1.2.–3.1.8. punkts "Vides attīstība" • Kakao standarta 3.4.1.–3.4.7. punkts "Atmežošanas novēršana un vides attīstība"	• Mežu platības izmaiņas 2015.–2025. gadā procentos (FAO); • Valstu saraksti | Pasaules resursu institūts; • Globālie atmežošanas rādītāji pa valstīm | GFW;
c) pirmiedzīvotāju esamība d) apspriešanās un sadarbība ar pirmiedzīvotājiem e) pirmiedzīvotāju pienācīgi pamatoti apgalvojumi:	• Kafijas standarta 1.1.2. punkts (eksportētāji nav iesaistījušies vai veicinājuši pirmiedzīvotāju tiesību pārkāpumus) • Kakao standarta 3.1.4.–3.1.6.; 1.1.2. punkts (eksportētāji nav iesaistījušies vai veicinājuši pirmiedzīvotāju tiesību pārkāpumus);	• International Property Rights Index • Legal Security of Indigenous Lands (LandMark)
f) atmežošanas vai meža degradācijas izplatība	• ·Kafijas standarta un Kakao standarta 3.1.1. punkts (nekas neliecina, ka jūsu biedri būtu veicinājuši atmežošanu vai meža degradāciju kopš 2014. gada 1. janvāra (kafija) / 2018. gada 31. decembra (kakao))	• ·Mežu platības izmaiņas 2015.–2025. gadā procentos (FAO) • ·Valstu saraksti | Pasaules resursu institūts • Globālie atmežošanas rādītāji pa valstīm | GFW
g) dokumentācijas ticamība	• ·sertifikācijas iestāde apstiprinās dokumentāciju	• ·Korupcijas uztveres indekss

Riska novērtējums – 10. panta 2. punkts	Atbilstošais Fairtrade standarts	Citi atsauces avoti
h) korupcijas līmenis, cilvēktiesību pārkāpumi, bruņoti konflikti vai sankciju esamība utt.	• SPO standarts: 1.1.7. punkts; • Kafijas standarts: 1.1.2. punkts (eksportētāji nav iesaistījušies vai veicinājuši prettiesiskas darbības) • Kakao standarts: 3.2.3. punkts (HREDD riska novērtējums), 3.3.7. punkts (plāni neaizsargātu iedzīvotāju atbalstam), 1.1.2. punkts (eksportētāji nav iesaistījušies vai veicinājuši prettiesiskas darbības)	• Korupcijas uztveres indekss • WJP tiesiskuma indekss • Arodbiedrību konfederācijas Globālo tiesību indekss • Darba tiesību indekss 2024. gadam | CLR - CLR • Ieteikumi cilvēktiesību jomā pa valstīm
j) piejaukšanas risks	• ·2.1. Izsekojamība (Vispārējais SPO) – jūs kā Fairtrade pārdodat tikai tos izstrādājumus, kas iegādāti no jūsu biedriem. Fairtrade tirdzniecības gadījumā jūs fiziski nodalāt biedru ražotos izstrādājumus no izstrādājumiem, kurus nav ražojuši biedri, visos posmos (piemēram, uzglabāšana, pārvadāšana, pārstrāde, iepakošana, marķēšana un pārvaldība), līdz izstrādājums	
k) ES ekspertu grupas secinājumi	nav	• EU Expert Groups
l) tirgus dalībnieku vai tirgotāju attiecīgajā piegādes ķēdē neatbilstības vēsture	• 1.1.6 (Vispārējais SPO) – atbilstība valsts tiesību aktiem. Nekas neliecina, ka jūs vai jūsu biedri veiktu darbības, lai apietu standartu;	
m) jebkāda būtiska informācija par to, ka attiecīgais izstrādājums ir neatbilstīgs	1.1.6. punkts (Vispārējais SPO) – atbilstība valsts tiesību aktiem. Nekas neliecina, ka jūs vai jūsu biedri veiktu darbības, lai apietu standartu	
n) sertifikāti	Fairtrade FLO-ID un sertifikācija	

2 Riska mazināšana

Juridiskais pamats un attiecīgie noteikumi (EUDR)

Saskaņā ar EUDR 11. pantu tirgus dalībniekiem pirms attiecīgo izstrādājumu laišanas tirgū jāpieņem adekvāti riska mazināšanas pasākumi, ja vien 10. pantā paredzētā riska novērtēšana nav atklājusi to, ka neatbilstības riska nav vai tas ir nenozīmīgs.

Riska mazināšana saskaņā ar EUDR

Riska mazināšana ir reaģēšanas pasākumu kopums, kas tiek īstenots pienācīgas pārbaudes ietvaros, lai samazinātu ar atmežošanu, meža degradāciju, likumību un izsekojamību saistītos atklātos riskus līdz nenozīmīgam līmenim. EUDR neparedz konkrētus mazināšanas pasākumus, taču tirgus dalībniekiem ir jānodrošina, ka mazināšanas pasākumi ir efektīvi, dokumentēti un pamatojami.

Tipiski mazināšanas pasākumi ietver:

- papildu dokumentu vai apliecinājumu pieprasīšanu no piegādātājiem;
- daudzstūru datus punktu datu vietā;
- neatkarīgas papildu revīzijas vai trešo pušu veiktas pārbaudes, ja pastāv informācijas trūkums;
- piegādātāju iesaistīšanu un spēju veidošanu, lai uzlabotu izsekojamību un pārredzamību;
- iegādes stratēģiju pielāgošanu (piemēram, iegādes novirzīšana no augstāka riska apgabaliem, ja mazināšanas pasākumi nevar pietiekami samazināt risku).

Riska mazināšana ir pilnvērtīgi veikta tikai tad, kad risks ir pierādāmi samazināts līdz nenozīmīgam, dokumentējot un glabājot informāciju atbilstības nolūkos.

Foto: Fairtrade Max Havelaar

Nobeigums un padomi ieviešanai

Riska novērtēšana un riska mazināšana ir būtiskas tikai attiecībā uz izejvielām un izstrādājumiem no standarta vai augsta riska valstīm.

Riska mazināšana ir pabeigta tikai tad, kad risks ir pierādāmi samazināts līdz līmenim, kas nerada pamatu bažām par neatbilstību (“nenozīmīgs risks”) – un tas ir dokumentēts un saglabāts atbilstības nolūkiem.

Plašāka informācija:
Fairtrade risku karte kakao iegādē,
Fairtrade ietekmes platforma,

Papildu informatīvie materiāli:
Riska novērtējums
likumība